

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Din referanse: 20/6731

Vår referanse: 2021/8

Dato: 25.03.2021

NOU 2020:15 Det handler om Norge – høringsvar

Sammendrag

Distriktsenteret deler i stor grad utvalgets analyse og forståelse av utfordringene og vi støtter mange av utvalgets anbefalinger og forslag til tiltak i kap 10. I høringsvaret har vi valgt å vektlegge det vi mener er de viktigste innsatsområdene samt der vi har suppleringer til utvalgets anbefalinger og/eller nye innspill.

Den viktigste nasjonale innsatsen for å sikre bærekraft i hele landet og møte demografiutfordringene i distriktene vil fortsatt være innretningen av inntektssystemet, utdanningssystemet, satsing på digital og fysisk infrastruktur og differensiert arbeidsgiveravgift. Distriktsenteret mener, i likhet med utvalget, at det også er behov for en forsterket satsing i boligpolitikken og for mer nytenking, innovasjon og eksperimentering med nye virkemidler.

Våre anbefalinger er:

- **En offensiv satsning på digital infrastruktur og på smart mobilitet**
- **Utvikle et mer variert arbeidsmarked gjennom å bruke lokaliseringspolitikken, utnytte muligheter for stedsuavhengig arbeid, flere praksis- og hospiteringsplasser, styrke regionale traineeordninger mv.**
- **Et desentralisert og fleksibelt utdanningssystem som bidrar til tilgang på relevant kompetanse og tilpassede utdanningstilbud**
- **En forsterket og strategisk satsing på å utvikle mer variasjon og dynamikk i boligmarkedet i distriktene**
- **Et forsøks- og utviklingsprogram for tjenesteinnovasjon i distriktene**
- **Et program for systematisk utprøving av nye tiltak i distriktspolitikken – herunder bruk av distriktene som innovasjonslab**

Vi går gjennom de enkelte punktene under, etter noen overordnede vurderinger av utvalgets rapport.

Vi viser også til vårt høringsvar til NOU 2020: 12, Distriktsnæringsutvalget, som vi også legger til grunn i dette svaret. Oppfølgingen av de utvalgene bør ses i sammenheng, og i sammenheng med de innspillene som kommer fra Ungdommens distriktspanel om kort tid samt oppfølgingen av Meld. St. 30 (2019-2020) En innovativ offentlig sektor.

Overordnede vurderinger

Distriktsenteret mener at utvalget har svart ut mandatet. Som tittelen gjenspeiler og i tråd med utvalgets forslag må demografiutfordringene håndteres gjennom felles nasjonal politikk. Distriktenes premisser og behov bør vektlegges tyngre i den nasjonale utdanningspolitikken, i infrastruktursatsing, i lokaliseringspolitikken, i innovasjonspolitikken, i tjenesteorganisering, i skatte- og avgiftssystemet, mv. Nasjonal, regional og kommunal

politikk for å møte utfordringene og gjøre distriktene mer attraktive for rekruttering og bosetting må dra i samme retning.

Vi vil innledningsvis peke på noen områder/utfordringer vi mener er for lite drøftet og som bør få større oppmerksomhet i det videre arbeidet:

- Både Distriktsnæringsutvalget og Demografiutvalget peker på at flytting i mindre grad handler om mangel på arbeidsplasser og at en distriktspolitikk som kun vektlegger dette bare i begrenset grad vil ha effekt på befolkningsutviklingen i distriktskommunene. Distriktsenterets nasjonale undersøkelse om unges bostedsmotiv viser samtidig at arbeid er viktig for unges motivasjon for framtidig bosted. De unge er opptatt av å ha en sikker arbeidsplass, men de gir lav skår på sannsynligheten for å få dette i en distriktskommune. Det å ha mange jobbmuligheter og det å ha drømmejobben er også viktig, men de har ikke stor tro på at distriktene kan tilby dette. En nylig gjennomført studie av regionale traineeordninger viser også at relevant jobb er viktigste grunn til å bli boende. Distriktsenteret mener det er stort behov både for å kommunisere mer og bedre rundt arbeids- og karrieremulighetene i Distrikts-Norge, og å satse på tiltak som faktisk bidrar til en større bredde i arbeidsmarkedet i kommuner i sentralitetsklasse 4, 5 og 6. Lokaliseringspolitikken, gründerpolitikken og tilrettelegging for mer stedsuavhengig arbeid må være en del av dette.
- Fylkeskommunenes rolle som regionale utviklingsaktører og potensialet for å styrke deres strategiske og operative arbeid og rolle for å møte utfordringene er lite drøftet. Det mener vi er en mangel ved anbefalingene. Fylkeskommunenes og kommunenes roller må ses i sammenheng. Kommunenes ansvar og innsats som tjenesteprodusenter og samfunnsutviklere er betydelig, og det å sette de minst sentrale kommunene i enda bedre stand til å levere på disse oppgavene må være en del av svaret. Men kommunene har ikke kapasitet, handlingsrom, påvirkningskraft eller kompetanse alene. Strategier og innsats som styrker samhandlingen mellom kommuner og mellom kommuner og ulike regionale og nasjonale aktører må være en del av svaret.
- Mange ungdommer kommer seg ikke gjennom videregående utdanning, de havner i NAV og blir ikke den arbeidskraften og ressursen i sine samfunn som vi trenger. Å falle utenfor samfunnet er et stort problem for den enkelte, men like mye et stort samfunnsproblem. Vi savner at utvalget drøfter utenforskap og spesielt ungt utenforskap som samfunnsutfordring. Det er tydelig at dagens ordninger og virkemidler ikke treffer godt nok på denne utfordring, jf. også KS sitt kommunalpolitisk toppmøte i år. Her trengs det sannsynligvis endringer på systemnivå, og vi har forventninger til at KS sitt arbeid med program for radikal innovasjon kommer opp med noen nye svar, som også tar opp i seg distriktenes virkelighet, premisser og muligheter til å bidra til nye løsninger. Et eksempel på et konsept i tidlig fase er [Gaiatalent i Vesterålen](#).
- Sektorregelverk, virkemidler, krav og forventninger på mange områder er i dag kjennetegnet av fravær av fleksibilitet og insentiver til å lage gode og kostnadseffektive lokale løsninger og jobbe tverrsektorielt, og av å være utformet med større kommuner som «mal». Det trengs en statlig «dugnad for forenkling», slik at sektortenkning og detaljeringsgrad ikke er til hinder for tverrsektorielt arbeid, gode lokale løsninger og styrket utviklingskapasitet i distriktskommunene.

En offensiv satsing på digital infrastruktur og smart mobilitet

Distriktsenteret støtter utvalgets anbefalinger om å satse på fysisk og digital infrastruktur for å utvide bo- og arbeidsmarkeder, sikre likeverdig deltakelse, ta ut potensialet i digitalisering og styrke kollektivtilbudet og utvikling av nye, smarte mobilitetsløsninger særlig for unge og eldre.

Distriktsenteret foreslår at:

- Det offentlige bør sikre høyhastighets bredbånd og god mobildekning til alle husstander og bedrifter i hele landet.
- Kostnadseffektive måter å få bygd ut høyhastighets nett på i områder der det ikke er kommersielt lønnsomt må ha høy prioritet. Utvalgets forslag om leveringsplikt bør vurderes opp mot om det å videreføre og styrke dagens ordning med spleiselag og tilskudd kan være mer effektivt eller like effektivt.
- Det bør utvikles langsiktige, forpliktende avtaler mellom fylkeskommunene og staten om finansiering av bredbåndsutbygging.
- Ungdom og eldre i distriktene må ha mulighet til å komme seg på aktiviteter og tjenestetilbud kollektivt eller via bestillings-/delingsløsninger uten at det koster for mye. Staten bør aktivt støtte utprøving og spredning av nye modeller skreddersydd for distriktene og bidra til å sikre drift av smarte mobilitetsløsninger slik at de ikke blir for kostbare å bruke.

Koronapandemien har forsterket og demonstrert viktigheten av godt nett. Det siste året har medført mer avansert bruk av digitale arbeidsverktøy og store forandringer i både skolenes og bedriftenes så vel som det offentliges arbeidshverdag. Samtidig blir de digitale klasseskillene mer synlige. Dagens ordning om offentlig støtte til teknologinøytral bredbåndsutbygging for virksomheter og husstander med hastigheter under 30 Mbit/s er ikke ambisiøs nok. For mange bedrifter er fibertilknytning en forutsetning for å kunne utvikle og levere konkurransedyktige tjenester. For å gjøre det mulig å jobbe hjemmefra eller fra et kontorfellesskap i distriktene deler av uka, er også god og stabil digital infrastruktur i distriktene en forutsetning.

Løsningene for smart mobilitet må tilpasses behovene i distriktene og inngå i en helhetlig tenking for attraktive samfunn og steder, mer miljøvennlig transport og grønn verdiskaping. Smart mobilitet kan også dreie seg om å gjøre det enklere for folk i distriktene å unngå å reise. Økt digitalisering i arbeidslivet med god digital infrastruktur og smart organisering gjør det mulig for flere å bo og arbeide i distriktene.

Utvikle et mer variert arbeidsmarked

Selv om det ikke er mangel på arbeidsplasser som sådan i distriktene, så er det mangel på bredde i mange av arbeidsmarkedene. Et mer variert arbeidsmarked er viktig for å trekke unge til distriktene.

Næringshageprogrammet er et viktig distriktpolitisk virkemiddel under revisjon som skal utlyses igjen snart. Det gir muligheter for å skreddersy utlysningen mot å stimulere til et mer variert arbeidsmarked. Dette gjelder også inkubatorprogrammet, der fylkeskommunene nå har oppdragergiversansvaret.

Siden forskning viser at studentenes flyttevillighet er størst innenfor det geografiske området der en tar utdanningen og der en enten er vokst opp eller har en eller annen tilknytning, så er det svært viktig, som utvalget sier, at studentene får kjennskap til næringslivet og øvrige arbeidsliv i alle regioner.

Utvalget fremhever viktigheten av gode tiltak for økt elev- og studentmobilitet som traineeordninger.

Distriktsenteret har fått undersøkt effekter av regionale traineeordninger i to omganger (2011 og 2021) og begge studiene bekrefter at dette er ordninger som har effekt og at unge med høy utdanning er villige til og ønsker å bo og arbeide i distriktsregioner. Slike ordninger bør derfor styrkes og gjerne målrettes enda mer mot arbeidsmarkedet i kommuner med sentralitet 5 og 6.

Distriktsenteret foreslår at:

- Det bør testes ut virkemidler for å få til systematikk og et opplegg rundt samarbeid mellom distriktskommuner og næringsliv med utdanningsinstitusjonene om praksisplasser, hospitering og oppgaveskriving. Dette bør omfatte samarbeid og avtaler med utdanningsinstitusjoner i storbyene også. At flere med både rural og urban oppvekstbakgrunn blir eksponert for det å jobbe og bo i en distriktskommune er viktig for å møte rekrutteringsutfordringer.
- Regionale traineeordninger bør styrkes og utvides til flere områder slik at de kan målrettes enda mer mot arbeidsmarkedet i kommuner med sentralitet 5 og 6.
- Lokaliseringspolitikken må brukes aktivt for å få til en større bredde i arbeidsmarkedene i kommuner i sentralitetsklasse 4-6
- Det bør vurderes hvordan Næringshageprogrammet kan spisses inn mot å bidra til et bredere arbeidsmarked og hvordan det kan stimuleres til kontorfellesskap og kompetanseklynger på mindre steder
- Digital infrastruktur og ordninger som øker insitamentene og mulighetene for å jobbe stedsuavhengig må styrkes.

Distriktscenterets nasjonale undersøkelse om unges bostedsmotiv (under publisering) viser at arbeid er viktig for unges motivasjon for framtidig bosted. Det er sprik mellom hva unge ønsker seg og hva de mener er sannsynlig å få ved å bosette seg i en distriktskommune. Det er generelt lave forventninger til jobbmarkedet i distriktskommuner. Det å ha en sikker arbeidsplass er viktig for unge, men de gir lav skår på sannsynligheten for å få dette i en distriktskommune. Det å ha mange jobbmuligheter og det å ha drømmejobben er også viktig for de unge, men de har ikke stor tro på at distriktene kan tilby dette. Desto mindre sannsynlig det er for ungdom at de vil få drømmejobben eller få brukt kunnskapen til det de er gode på, desto mindre motivert er de for å bo i en distriktskommune. Desto viktigere de mener det er å ha mange jobbmuligheter - desto mindre motivert er de for å bo i en distriktskommune.

Undersøkelsen bygger opp under behovet for en helhetlig politikk for å bremse befolkningsnedgang i distriktskommuner. Mange av de «myke» verdiene er til stede i unges bevissthet og motivasjon knyttet til å bosette seg i distrikt, som oppvekstmiljø, kommunale tjenester, tilgang på natur, tette bånd i lokalsamfunnet mm. Disse må bevares, og utvikles, men er antagelig ikke nok i seg selv. Distriktsenteret mener at det også må satses på de «harde» faktorene, spesielt knyttet til arbeidsliv.

De erfaringene vi har fra dette året med at du kan utføre jobben stedsuavhengig må i større grad kunne gi utslag i hvordan vi tenker organisering av arbeidslivet, inkl. statlige arbeidsplasser.

Distriktsnæringsutvalget (NOU: 2020:12) peker på de regionale traineeordningene som et viktig virkemiddel for å motvirke de negative utviklingstrekkene i distriktene og økende sentralisering. Disse ordningene ser ut til å spille en viktig rolle i koblingen mellom rekrutterings- og kompetansebehov mot høyere utdanning i viktige sektorer og lokale arbeidsmarkeder i distriktene. Funn i en studie gjennomført av Nordlandsforskning nylig (under publisering) på oppdrag for Distriktsenteret understøtter dette. Studien viser også at det trolig er et stort marked for traineestillinger og et potensial for både å utvide eksisterende ordninger og å opprette flere.

Et desentralisert og tilpasset utdanningssystem

Som Demografiutvalget peker på, har struktursaneringen i utdanningssektoren ført til mer enn halvering av antallet høyere utdanningssteder og en sterk sentralisering. Dersom ikke tilbudene organiseres på en mer distribuert måte og gjør det mulig å velge høyere utdanning uten å måtte flytte fra distriktene vil sentraliseringen

forsterkes. Som Distriktsnæringsutvalget (NOU 2020: 12) peker på, handler dette i praksis om å etablere distribuerte og næringsrelevante utdanningstilbud både for unge og for etter- og videreutdanning i distriktene. Likevel er det viktig å ha en vid forståelse av hvordan et begrep som «næringsrelevans» skal oppfattes; de økende utfordringene som aldri stiller mange distriktssamfunn overfor, gir også et langsiktig økt behov for å rekruttere personell med høyere utdanning innenfor helse- og omsorgssektoren i distriktene.

Distriktsenteret foreslår at:

- Desentralisert utdanning og kompetanseheving må styrkes for å gi næringslivet tilgang på kompetent arbeidskraft.
- Fylkeskommunens rolle knyttet til desentralisert utdanning både i videregående skole nivå, fagskole og høyere utdanning må ha en sentral plass i videre utvikling av en utdanningspolitikk som skal sikre nok og rett kompetanse til distriktsarbeidslivet.
- Ordningen med nedskrivning av studielån bør prøves ut i noen distriktskommuner med rekrutteringsutfordringer også utenom tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark, for eksempel overfor enkelte yrkesgrupper i kommuner i sentralitetsklasse 6. Effekten må evalueres, og vurderes opp mot at effekten ordningen har i tiltakssonen ikke bør svekkes.

Fylkeskommunens strategiske og operative rolle som både regional utviklingsaktør og eier av videregående skoler og fagskoler er svært lite drøftet av utvalget, og bør løftes.

De regionale traineeordningene, nærmere omtalt over, bør ses i sammenheng med utdanningstilbudet og -strukturen, fordi de ser ut til å spille en viktig rolle i koblingen mellom rekrutterings- og kompetansebehov mot høyere utdanning i viktige sektorer og lokale arbeidsmarkeder i distriktene.

Uten et tilfang av kandidater som har den nødvendige lokale tilknytningen som en desentral utdanningsstruktur kan gi eller understøtte, vil langsiktig rekrutteringseffekter trolig være vanskelig å forsterke.

En forsterket og strategisk satsing på å utvikle mer variasjon og dynamikk i boligmarkedet

Distriktene trenger et mer mangfoldig botilbud for både unge og eldre. Vi vet at mangel på egnede boliger er en flaskehals for rekruttering, og vi vet også at mangel på egnede boliger for eldre bidrar til et stort press på kommunale helse- og omsorgstjenester. Distriktsenteret støtter utvalget i at boligsituasjonen har sammenheng både med kapasitets- og kompetanseutfordringer og med markedsutfordringer i små og usikre boligmarkeder. I mange distriktskommuner har bolig mangelen også sammenheng med at eksisterende boliger er attraktive som fritidsboliger, til eie eller sesongbasert utleie. Tomme boliger er ikke nødvendigvis ledige og tilgjengelige mht. å løse ut boligbehov knyttet til fast bosetting/bosetting over et lengre tidsperspektiv.

Et strategisk, langsiktig arbeid med boligpolitikk er en viktig forutsetning for å lykkes med å skape mer variasjon og dynamikk i boligmarkeder i distriktene. Samtidig er det, som utvalget også påpeker, avgjørende med statlig deltakelse og engasjement.

Distriktsenteret foreslår at:

- Det bør gjennomføres et 5-årig program/områdesatsing innrettet mot behovet for styrket kapasitet og kompetanse på strategisk boligplanlegging og boligforsyning, der økonomiske virkemidler og ekspertise på disse inngår. Et slikt program kan gjerne bygge «Boligetablering i distriktene», men bør i større grad ta opp i seg boligkvalitet og bolig-bomiljø/stedsutvikling, og ha større vekt på sammenhengen mellom

boligforsyning, boligplanlegging og overordnet strategisk planlegging. I det legger vi bl.a. å utnytte handlingsrommet i PBL, og å utøve en boligstrategisk rolle i tomte- og utbyggingspolitikken, i dialogen med private utbyggere og i dialogen med innbyggergrupper mv.

- Et slikt tiltak bør også innrettes mot å møte behovet for tettere koblinger mellom fylkeskommunene, Husbanken og statsforvalteren (og NAV).
- Det trengs støtte til forsøksordninger for nye og mer sosiale boformer med delingsløsninger i distriktene. Det kan treffe både unge og eldre, og vil være interessant også som et verktøy i rekrutteringsarbeid mot de unge. Forsøk må evalueres. Én type forsøk som vil være interessant innenfor en slik ordning, er å koble det til nærbutikken som knutepunkt/møteplass og tjenestetilbyder i distriktssamfunn.

Det fins ikke ett enkelt tiltak som vil løse problemet, men det er helt vesentlig å styrke kommunenes kapabilitet til å nyttiggjøre seg virkemidlene og ta handlingsrommet. Det forutsetter at virkemidlene settes inn i en større strategisk sammenheng med samfunns- og tjenesteutvikling og at kommunene har tilgang på faglig, samordnet støtte utenfra. Samordnet, regionalt samarbeid og støtte i helhetlig bolig- og stedsutvikling er generelt viktig. Det fremgår bl.a. i anbefalingene i rapporten «Kommunen som aktiv boligpolitisk aktør», utarbeidet av Asplan Viak på oppdrag fra KS. Her pekes det på behov for bedre koblinger mellom bolig- og stedsutvikling, og bedre boligkompetanse i samhandling i samfunns- og arealplanleggingen, mellom kommunene og regionale myndigheter, herunder fylkeskommunen, statsforvalter og Husbanken. Dette understrekes også i rapport fra Sintef, «Bo hele livet», initiert og finansiert av Helse- og omsorgsdepartementet, som retter seg særlig mot planlegging for Eldres bo- og livskvalitet. Aldersvennlig planlegging ligger i skjæringspunktet mot mange politikkområder, «der kommunene utfordres i å bryte ned silovegger mellom områder som boligpolitikk, omsorgspolitik, distriktpolitikk, velferdsteknologi og aldersvennlig områdeplanlegging i konteksten av livskraftige sentre, omdømmebygging og attraktivitet». Særlig viktig blir dette i lys av behovet for å søke nye, fremtidsrettede løsninger og hvordan disse kan realiseres, gitt konteksten de små kommunene står i. Eksempelvis knyttet til mål om å styrke den sosiale bærekraftsdimensjonen i boligplanlegging og boligforsyning. I et slikt bilde blir regional samordning og helhetlig virkemiddelinnsett en sentral suksessfaktor.

For de minste kommunene er dette helt sentralt. Da kan mye antakelig løses gjennom tilpasning og videreutvikling av eksisterende virkemidler, kombinert med utprøving av nye tiltak a la det både Demografiutvalget og Samfunnsøkonomisk analyse (*Tilgang på boliger i distriktene og rekruttering av arbeidskraft*) har foreslått om å teste ut en ordning som avlaster boligbyggere i områder med lav annenhåndsverdi for tapsrisiko.

Et forsøks- og utviklingsprogram for tjenesteinnovasjon i distriktene

Distriktsenteret støtter utvalgets vurderinger. Det er mange enkeltstående prosjekter innenfor sterke sektorstyrte systemer, men det finnes ingen samlet oversikt over forsøks- og utviklingstiltak innenfor tjenesteinnovasjon. Det er dessuten behov for å samle og bygge erfaringer som er relevante for distriktskommuner spesielt, fordi de har andre forutsetninger og behov enn mer befolkningstunge og sentrale kommuner. Utvalget mener at det minimum bør etableres en nasjonal kunnskaps- og idébank for et slikt formål, for eksempel hos Distriktsenteret. Distriktsenteret støtter intensjonen, men vi vil sterkt anbefale at ambisjonen bør være noe mer enn en statisk oppslagsbank hvis tiltaket skal ha samfunns- og brukereffekter.

Distriktsenteret foreslår at:

- Det bør etableres et nasjonalt forsøks- og utviklingsprogram for tjenesteinnovasjon i distriktene, der utvikling av en nasjonal kunnskaps- og idébank kan inngå som en del av programmet.
- Programmet bør ha som ambisjon å teste ut nye modeller for å levere tjenester, der distriktskommuner kan være innovasjonslaboratorier for forsøk i liten skala.
- Distriktsenteret har kunnskap og kompetanse som kreves for å ha ansvaret for et slikt program, i nært samarbeid/partnerskap med KS, fylkeskommunene, Norges forskningsråd og evt. flere.
- Koblinger til Merkur-programmet og å bygge videre på erfaringer fra pilotprosjektet [Nærbutikken – klar til innsats for bygd og kommune](#) vil være en naturlig del av det å teste ut nye måter å levere både private og offentlige tjenester (på i distriktssamfunn).

Distriktsenterets oppdrag er å bidra til styrket utviklingskraft og tilgang til grunnleggende private tjenester i distriktene. Vår styrke er nærkjennskap til distriktskommuners hverdag og arbeidsmåten vår, med å koble mennesker og kunnskap og gjøre kunnskap handlingsrelevant. Distriktsenteret bidrar til å koordinere og målrette utviklingsinnsats gjennom samarbeid, nettverksbygging og arenaer for å dele kunnskap og spre erfaringer. Distriktsenteret har hatt og har en rekke roller i ulike prosjekt, nasjonale satsninger og utviklingsprogram. Vi tar derfor gjerne en sentral rolle i et nasjonalt forsøks- og utviklingsprogram for tjenesteinnovasjon i distriktene.

Vi ser klare sammenhenger og samspillmuligheter med tidligere og pågående utviklingsarbeid i Merkur-programmet. Det toårige pilotprosjektet med 14 nærbutikker og 7 kommuner i Sogn og Fjordane viser at et samarbeid med kommune og nærbutikk kan gi lokalsamfunnet bedre tilgang på tjenester og møteplasser, og derigjennom bidra til likeverdige tjenester i distriktene. Rapporten utarbeidet av NORCE (2019) om erfaringer med pilotprosjektet gjør det klart at nærbutikken er klar til å ta på seg flere roller, inkludert å yte kommunale tjenester.

Målgruppe, omfang, ressursbruk og kapasitet vil naturligvis være nødvendig å avklare i forkant av en slik satsning. Relevante samarbeidspartnere og initiering av slikt samarbeid må også avklares. Deling av kompetanse på tvers vil være et kritisk punkt for programmet og idebanken. Synergiene med Merkur-programmet er spesielt interessant.

Et program for systematisk utprøving av nye tiltak i distriktpolitikken

Distriktsenteret støtter utvalgets forslag om et program for utprøving av nye tiltak i distriktpolitikken. Vi håper at mange høringsinstanser spiller inn forslag og at det i oppfølgingen settes rammer som gjør det mulig å teste ut og evaluere tiltak i liten skala og på distriktenes premisser. Vi tror også at distriktene kan være velegnet som «laboratorier» for innovasjon i tjenester og digitalisering på mange områder.

I tillegg til de forslagene utvalget har, mener vi at det trengs en «dugnad» for forenkling, tilpasning og «avbyråkratisering» av nasjonale krav og regelverk som kommunene må forholde seg til og svare ut på alle områdene de har et ansvar for. Sektorregelverk, virkemidler, krav og forventninger på mange områder er i dag kjennetegnet av fravær av fleksibilitet og insentiver til å lage gode og kostnadseffektive lokale løsninger og jobbe tverrsektorielt, og av å være utformet med større kommuner som «mal». Krav til planverk og offentlige innkjøp er eksempler på det.

Distriktsenteret foreslår at:

- Det bør tas en gjennomgang av sektorregelverk med tanke på om det er tilpasset behovet i små distriktskommuner.

- Det bør testes ut differensiering av krav til planverk (både omfang og detaljeringsgrad) basert på kommunestørrelse. Det bør vurderes støtte til å etablere felles plankontor for småkommuner og felles planforum for småkommuner med lignende utfordringer.
- Små kommuner i distriktene må få lov til å ta ut smådriftsfordeler og gjøre ting annerledes enn store og sentrale kommuner. Det bør stimuleres til nytenking og gis handlingsrom og støtte til uttesting og evaluering av løsninger og modeller for å utnytte «smådriftsfordeler» innenfor både tjenesteproduksjon og samfunnsutvikling.
- Distriktene kan være vel så egnet som «laboratorium» og utprøvningsplass for innovasjon innen f.eks. digitalisering og delingsøkonomi som byene. Her er det færre mennesker, men det kan være lettere å treffe en stor andel og lettere å spore effekt.

Ruralis og Nordlandsforskning har i forbindelse med oppdrag om følgeforskning av [Distriktskommune 3.0](#) gjennomført en spørreundersøkelse om samfunnsplanlegging blant kommuner med under 2500 innbyggere. Foreløpige funn viser at småkommunene opplever det som et problem at krav og forventninger fra statlige og/eller regionale myndigheter ikke er tilpasset situasjonen i små kommuner. Over tid oppleves det å ha blitt mer krevende for små kommuner å oppfylle krav og forventninger som stilles til samfunnsplanlegging. Dette understøtter behov for forenkling mht. krav til hvilke planer som må utarbeides, omfanget på planene og innhold og detaljeringsgrad i planene.

Bygdemiljøpakkene som distriktskommunene i Viken fylke er invitert til å søke om å delta i, er et eksempel på et laboratorium for å gjøre noe nytt for å øke attraktiviteten. Fylkeskommunen samordner sine distriktsvirkemidler til bruk i de tre kommunene som i første omgang får delta. Lignende initiativ vurderes i andre fylker. Dette bør følgeevalueres med tanke på å høste erfaringer med å jobbe systematisk med «områdesatsinger» i distriktene.

I GNIST-programmet, som er et samarbeid mellom DOGA, Nordic Edge, Innovasjon Norge, Distriktsenteret, KS, SIVA, Nasjonalt program for leverandørutvikling (LUP), Loft4, Growlab og Urban Space Lab, kom det inn 43 søknader på innovasjonsprosjekter, i all hovedsak fra distriktskommuner (sentralitet 4-6). Bare tre kunne velges ut, da ressursene er begrenset, men det illustrerer at potensialet for innovasjonsprosjekter i norske distriktskommuner er stort.

Med vennlig hilsen
Distriktsenteret

Marit L. Mellingen
Direktør (sign.)